

อุปกรณ์การสอนศิลปะศึกษา

การที่เราสอนศิลปะศึกษาแก่เด็กด้วยการให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ ใครจะเขียนภาพอะไร อย่างไรก็ได้ตามความคิดของเด็กนั้น มีสิ่งที่น่าคิดว่า ถ้าเด็กไม่เคยพบเห็นสิ่งต่าง ๆ มาเลย เด็กจะเขียนภาพได้หรือ อย่างเช่น เด็กเล็กเริ่มเข้าโรงเรียนย่อมเคยพบเห็นสิ่งต่าง ๆ มาน้อย จะเขียนภาพอะไรได้สักเพียงใด นี่แหละเป็นปัญหา เด็กเล็กเขียนภาพอะไรได้ แต่เราไม่รู้ว่าเป็นภาพอะไร ส่วนเด็กบอกว่าภาพของแกนั้น เป็นภาพอะไร อาจจะเป็นภาพบิดาของแก บ้านของแก หรือตัวแกเอง อะไรทำนองนั้น แน่นนอนเหลือเกินว่าภาพที่แกเขียนและบอกเราว่าเป็นภาพอะไรนั้น เด็กย่อมเคยพบเห็นมาแล้วนั่นเอง เด็กเล็กจะเขียนภาพไม่พ้นบ้าน พ่อ แม่ พี่ น้อง ของเล่นต่าง ๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่เคยพบเห็นมาแล้ว เด็กเล็กคงไม่เขียนภาพจรวด ดาวเทียม เป็นแน่ ส่วนเด็กขนาดชั้นประถมตอนปลาย มีหวังเขียนได้แน่ เพราะเคยเห็นรูปภาพจากหนังสือพิมพ์บ้าง คุุภาพยนตร์บ้าง โทรทัศน์บ้าง อะไรทำนองนี้ รวมความแล้วเด็กเคยพบเห็นหรือเคยได้ยินได้ฟังมา เขาเรียกกันว่า ประสบการณ์ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Experience นั่นเอง Lowenfeld กล่าวไว้ในหนังสือ Creative and Mental Growth ว่า "เด็กจะแสดงออกจากสิ่งที่เขารู้ เขาสนใจ" สำหรับสิ่งที่เด็กรู้ และสนใจนั้น ก็ไม่พ้น สิ่งที่เด็กเคยพบเห็น หรือประสบการณ์แหละ ถ้าเด็กไม่มีประสบการณ์ในสิ่งใดมาก่อน เด็กก็จะแสดงออกหรือสร้างสรรค์ไม่ได้แน่ ๆ

ดังนั้น ครูก็ต้องมีหน้าที่หาประสบการณ์ให้เด็กเป็นสำคัญ เด็กจึงจะเรียนศิลปะศึกษาได้ผลดี หรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งว่าจัดโฮสต์ทัศนศึกษา หรืออุปกรณ์การสอนนั่นเอง เพราะการจัดอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ก็คือการให้เด็กได้พบเห็น ได้ฟัง ต่างๆ เหล่านี้ก็เป็นประสบการณ์ของเด็กแล้ว การสอนวิชาต่างๆ ทุกวิชาก็ต้องมีอุปกรณ์การสอนนั้นจึงจะทำให้เด็กเรียนได้ผลดี วิชาศิลปะศึกษาก็เช่นเดียวกัน เรื่องการหาประสบการณ์ให้เด็ก นักการศึกษาได้แบ่งประสบการณ์ของเด็กไว้เป็น ๑๐ ประการด้วยกัน และเขาได้ทำสมมุติเป็นรูปกรวย เรียกว่า "กรวยประสบการณ์" ซึ่งส่วนฐานของกรวย

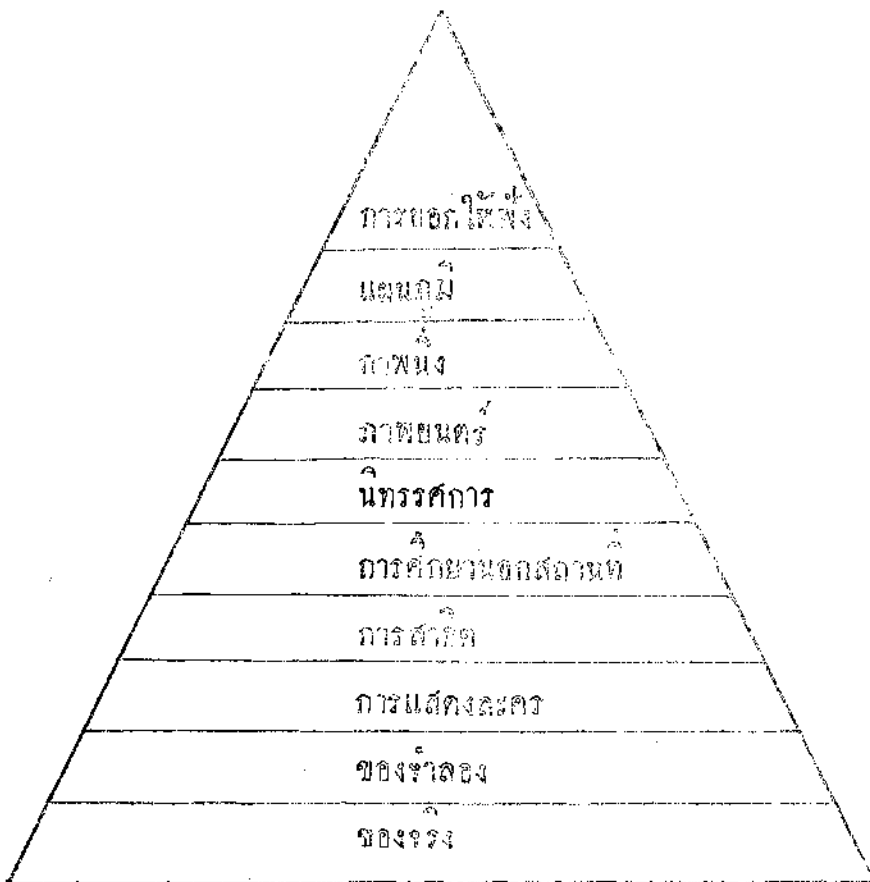
เป็นประสบการณ์ที่สำคัญยิ่ง แล้วกลัดหลังกันไปตามลำดับจนถึงสุดยอดของกรวย
 พุง่าย ๆ ก็คือ อุปกรณ์ที่ดัดที่สุดก็คือส่วนล่างหรือส่วนฐานของกรวย และคั่นย่อยลง
 ตามลำดับจนถึงสุดยอดของกรวย จะขอกล่าวตามลำดับตั้งแต่ฐานกรวยดังนี้

๑. ของจริง ได้แก่สิ่งที่เป็นของจริงทั้งหลาย เอามาให้เด็กดู อันนั้นนับว่าเด็กได้
 เห็นจริง ๆ ได้เห็นของจริง เช่น สัตว์ ใบไม้ ดอกไม้ ฯลฯ

๒. ของจำลอง คือบางอย่างเราเอาของจริงมาให้เด็กดูไม่ได้ เราก็ทำรูปจำลอง
 ขึ้น เช่น ลูกโลก แผนที่ รูปปั้นจำลอง ฯลฯ

๓. การแสดงละคร (Dramatization)

๔. การสาธิต (Demonstration) เป็นการแสดงให้เห็น เช่น ทำให้เด็กดู
 หรือทดลองสิ่งต่าง ๆ ให้เด็กดู อันนี้ไม่เหมือนกับการแสดงละครที่เพียงจริงแยกกัน

“กรวยประสบการณ์”

๕. การศึกษานอกสถานที่ คือการพาไปชมสถานที่ต่าง ๆ การทัศนาวจร
๖. การแสดงนิทรรศการ (Exhibition) คือการไปดูผลงานที่เขาแสดงให้ดู
๗. ภาพยนตร์ โทรทัศน์
๘. ภาพนิ่ง
๙. แผนภูมิ ภาพต่าง ๆ

๑๐. การบอกให้รู้ เป็นประสบการณ์ที่น้อยที่สุดที่ให้เด็ก

เท่าที่กล่าวถึงนี้ ยังไม่ได้เน้นกล่าวถึงโดยนำมาใช้กับวิชาศิลปะศึกษาเลย แต่จะกล่าวถึงต่อไป จะขอเน้นกล่าวเสียสักนิดว่า ประสบการณ์ทั้งสิบนั้นนำไปใช้ได้กับทุกวิชาทีเดียว แต่จะทำอย่างไร ใช้อย่างไรนั้น จะไม่ขอกล่าวในที่นี้ จะกล่าวเฉพาะการนำมาใช้ในวิชาศิลปะศึกษาเท่านั้น ขออยู่อีกอย่างหนึ่งว่าการใช้สื่อทัศนศึกษาหรืออุปกรณ์การสอนนี้ นับว่ามีคุณค่าอย่างยิ่ง การที่ครูสอนวิชาใด ๆ ก็ตามโดยไม่ใช้ อุปกรณ์การสอนเลย หรือมีอุปกรณ์การสอนอยู่มากมาย แต่ไม่นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ จะไม่ทำให้เด็กเกิดความสนใจ และความเข้าใจในวิชาที่เรียนเลย แต่ถ้าหากครูได้ใช้ อุปกรณ์การสอนอยู่เสมอ เด็กจะสนใจเรียนอย่างสนุกสนาน การเรียนได้ผลดีเข้าใจง่าย เด็กได้รับความรู้ ความชำนาญอย่างก้าวหน้า และได้ผลดีและอื่น ๆ อีกมากมายทีเดียว ในวิชาศิลปะศึกษาก็เช่นเดียวกัน ถ้าหากได้มีอุปกรณ์การสอนหรือครุหาประสบการณ์เหล่านี้แล้วจะทำให้เด็กเรียนศิลปะศึกษาได้อย่างดีและก้าวหน้า

ตามปกติแล้วการสอนศิลปะศึกษานั้นที่เรามุ่งให้เด็ก ได้สร้างสรรคก็คือให้ทำทางมือและทางตาคือการได้พบเห็นสิ่งต่าง ๆ มา และอีกประการหนึ่งคือ เรามุ่งฝึกให้เด็กมีจิตใจรู้สึกซาบซึ้งในผลงานของคนอื่นด้วย ฉะนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้เด็กได้พบเห็นสิ่งต่าง ๆ มากมายรวมทั้งผลงานทางศิลปะของคนอื่น

อุปกรณ์การสอนศิลปะศึกษาที่จะกล่าวถึงนี้ จะกล่าวตามแนวประสบการณ์ทั้งสิบประการดังต่อไปนี้

๑. ของจริง สำหรับของจริงที่จะนำมาให้เด็กดูเพื่อเป็นประสบการณ์ให้เด็กสร้างสรรคศิลปะนั้นมีหลายอย่างด้วยกัน เท่าที่จะกล่าวถึงมีดังนี้

ก. ภาพของศิลปินผู้มีชื่อเสียง รวมทั้งผลงานอื่น ๆ ของผู้มีชื่อเสียงด้วย เช่น ภาพของเหม เวชกร อาจารย์เฉลิม นาคีรักษ์ ภาพผนังในโบสถ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และวัดอื่น ๆ รูปปั้นพระบรมรูปทรงม้า พระพุทธรูปในสมัยต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นผลงานทางศิลปะที่เป็นของจริงทั้งสิ้น เราอาจจะให้เด็กได้พบเห็นเพื่อเด็กจะได้เห็นแนวทางหรืออยากมีชื่อเสียงอย่างนั้นบ้างในอนาคต เด็กจะได้กระตือรือร้นต่อไป ฉะนั้นการจะเห็นเด็กได้พบเห็นก็อาจจะต้องพาไปดูด้วย เพราะผลงานต่าง ๆ เหล่านี้ผิดกับของจริงที่จะนำไปสอนวิชาอื่น ซึ่งวิชาอื่น ๆ อย่างเช่นธรรมชาติศึกษา เราอาจเอาของจริงไปให้เด็กดูในชั้นได้ อย่างพวกดอกไม้ ใบไม้ สัตว์แมลงต่าง ๆ เป็นต้น แต่พวกผลงานของศิลปินนั้นเราเอาไปให้เด็กดูในห้องคงไม่ได้แน่

ข. ของจริงอื่น ๆ เช่น ผลไม้ ดอกไม้ และอื่น ๆ ที่จะให้เด็กเขียนหรือสเกตซ์ ระบายสีก็ตามใจ ของจริงพวกนี้ก็น่าจะเป็นอุปกรณ์การสอนประเภทหนึ่งที่ดีเข้าไปในของจริงพวกนี้ได้

ค. เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ก็น่าจะจัดเข้าอยู่ในพวกของจริงนี้ได้เช่นกัน เรื่องเครื่องมือเครื่องใช้รวมทั้งวัสดุต่าง ๆ นั้นนับว่าเป็นสิ่งสำคัญมาก ในการเรียนศิลปะศึกษาของเด็ก ถ้าเด็กไม่มีเครื่องมือเครื่องใช้เพียงพอเพียง ก็สร้างศิลปะไม่ได้เลย ฉะนั้นจึงเป็นปัญหาสำคัญอยู่บ้างถ้าหากผู้ปกครองของเด็กยากจน หรือไม่สนับสนุนให้เด็กเรียน ครูก็ต้องแก้ปัญหาเอาเท่าที่มี ตามหลักการแล้วครู ต้องเตรียมเครื่องมือและวัสดุไว้ให้พร้อม แต่ก็เป็นปัญหาทางโรงเรียนอีกเช่นกันที่ไม่มีเงินพอเพียง ปัญหาเหล่านี้แหละที่ไม่ส่งเสริมให้เด็กเรียนศิลปะศึกษาได้ก้าวหน้า เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ก็คือ พู่กัน สี กระดาษ เลื่อยฉลุ ก้อน และอื่น ๆ อีก ซึ่งผู้เขียนขอจัดเอาไว้ในพวกของจริงนี้ด้วย ก็อาจจะไม่ถูกต้องนักสำหรับความเห็นของท่านผู้รูปร่างท่านก็ได้

๒. ของจำลอง เนื่องจากของจริงเราอาจจะหาไม่ได้ อย่างเช่นภาพของศิลปินผู้มีชื่อเสียง ครูเอามาให้เด็กดูไม่ได้ ถ้าจะพาไปก็คงไม่ได้อีก ปัจจุบันนี้มีรูปภาพที่ถ่ายมาจากภาพของจริงตามหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ มากมาย ก็เอามาให้เด็กดูได้ ก็เลยขอ

จัดเอาภาพถ่ายจากภาพจริงมาเป็นของจำลองก็พอจะไปกันได้ แต่ก็คงไปซำกับรูปภาพ
 ต่างๆ ในข้อ ๔ อีก แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะภาพที่ถ่ายจากภาพจริงๆ ของศิลปิน
 ผู้มีชื่อเสียงเท่านั้น นอกจากนั้นของจำลองก็อาจเป็นหุ่นจำลองพระพุทธรูป พระโพธิสัตว์
 โลกศวรร (มีผู้จำลองแล้ว) รูปจำลองอื่นๆ ที่มีผู้จำลองกันจากรูปปั้นที่มีชื่อเสียงของ
 ชาวต่างประเทศ เช่น วินัส ถ้าหากครูทั้งหลายจะทำก็คงทำได้ด้วยการปั้นให้เหมือน
 ของเก่า หรือทำพิมพ์จากของเก่าถ้าทำได้

ของจำลองต่างๆ เหล่านี้ถ้านำมาให้เด็กดูในห้องเรียน ก็คงจะเป็นแนวทางให้
 เด็กคิดสร้างสรรค์ศิลปะต่อไปได้เช่นกัน

๓. นาฏการหรือการแสดงละคร ก็อาจจะเป็นประสบการณ์ของเด็กที่จะนำ
 มาสร้างสรรค์ศิลปะได้เช่นกัน ด้วยการพาไปชมละครแล้วเอามาเขียนภาพ หรือไปชม
 การเรียนเขียนภาพที่โรงเรียนเพาะช่าง มหาวิทยาลัยศิลปากร หรือชมการทำเครื่อง
 ปั้นดินเผา อะไรพวกนั้นก็อาจจะจัดเข้าอยู่ในจำพวกนาฏการได้เช่นกัน เพราะการให้เด็ก
 เห็นของจริงอย่างเห็นศิลปินผู้มีชื่อเสียงเขียนภาพ ก็น่าจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กที่จะเป็น
 ผู้ใหญ่ต่อไปได้มีความรู้สึกกระตือรือร้นบ้างไม่มากก็น้อย

๔. การสาธิต อันนี้เป็นแถวแสดงให้เด็กดูหรือทดลองทำให้เด็กดู ซึ่งก็เป็นสิ่ง
 จำเป็นเหมือนกัน การสอนศิลปะศึกษาจะต้องมีการแสดงให้เด็กดูเพื่อให้รู้วิธีการด้วย
 มิใช่ให้เด็กทำอย่างอิสระก็ปล่อยเลยโดยที่ครูไม่เอาใจใส่เลย แต่ก็มีใช้ว่าครูจะทำให้
 เด็กดูเป็นตัวอย่างแล้วให้เด็กลอกตาม อย่างแบบการเขียนภาพให้เด็กดูบนกระดานดำ
 แล้วให้เด็กลอกตามก็ไม่ถูกเช่นกัน การสาธิตให้เด็กดูในที่นี้หมายถึงการแสดงวิธีการ
 บางอย่างให้เด็กดู เช่น การเขียนภาพด้วยนิ้วมือ ครูก็ทดลองใช้นิ้วมือ ฝ่ามือ
 เขียนภาพให้เด็กดูเพื่อเด็กจะได้รู้วิธีการ ส่วนเวลาเด็กจะเขียนเป็นรูปอะไรนั้นก็ตามแต่
 เด็ก ครูไม่ได้สาธิตให้ดูว่าจะเขียนภาพสัตว์ต้องเขียนอย่างนั้น จะเขียนดอกไม้ต้อง
 เขียนอย่างนั้น อะไรทำนองนี้ ครูพึงระวังอย่างยิ่งที่จะสาธิตให้เด็กดูอย่างไรจึงจะถูก
 ต้องตามวิธีการสอนศิลปะศึกษา

นอกจากจะสาธิตการทำแล้ว ครูจะต้องสาธิตการเก็บรักษาเครื่อง มือ เครื่องใช้
ด้วย เช่น ล้างพู่กัน เก็บพู่กัน ลับมีด ฯลฯ เป็นต้น

๕. การศึกษานอกสถานที่ นับว่าเป็นการหาประสบการณ์ให้เด็กได้อย่างดี
ยิ่งอีกเช่นกัน เด็กจะเห็นสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ที่ตนไม่เคยเห็น และจะได้นำมาเขียน
ภาพหรือจะสร้างสรรค์ศิลปะก็ได้ และก็จะเข้ากับข้อ ๑ ที่เกี่ยวกับของจริง เพราะ
บางทีการพาเด็กไปดูของจริงก็คือการพาไปศึกษานอกสถานที่นั่นเอง ครูอาจจะพาเด็ก
ในชนบท ไปดูทุ่งนา แม่น้ำลำคลอง การซื้อขายในตลาด นอกจากเด็กจะได้ความรู้
ในวิชาอื่นๆ แล้ว ยังทำให้เด็กได้ความคิดมาสร้างสรรค์ศิลปะในช่วงเวลาศิลปะศึกษา
อีกด้วย

นอกจากนี้ครูอาจจะพาเด็กไปดูวัด ศาลาของโบสถ์ วิหาร เจดีย์ เน้นให้
เด็กเห็นว่านี่เป็นศิลปะไทยเป็นมรดกของคนไทยทุกคนควรที่จะรักษาไม่ทำความสกปรก
ให้ ไม่รื้ออิฐ ไม่ขีดเขียนตามผนังโบสถ์ วิหาร อันเป็นการให้เด็กได้ซาบซึ้งในศิลปะ
ไทยอีกด้วย

๖. การจัดนิทรรศการ การจัดนิทรรศการนี้ครูอาจทำได้ ๒ ประการ คือ
ครูกับนักเรียนร่วมกันจัดที่โรงเรียน หรือพาเด็กไปดูการแสดงภาพ แสดงผลงานที่
อื่นๆ อาจจะเป็นงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ หรือแสดงอุปกรณ์การสอนของ
โรงเรียนต่างๆ เพื่อให้เด็กได้เห็น การพาไปดูก็จะคล้ายคลึงกับข้อ ๕ คือการศึกษา
นอกสถานที่หรือไปดูของจริงแบบข้อ ๑

สำหรับการจัดนิทรรศการกันเองภายในโรงเรียน ก็ย่อมทำได้ คือให้เด็กช่วย
กันจัดแสดงภาพเขียนผลงานทางศิลปะศึกษาทุกประเภท หรืออุปกรณ์การสอนวิชาอื่น ๆ
ที่นักเรียนทำขึ้นเป็นกิจกรรมก็นำออกแสดงเป็นการให้เด็กรู้จักจัด และ ให้เห็นผลงาน
ของเพื่อน ๆ ในโรงเรียนเดียวกันด้วย เพราะเด็กแต่ละชั้นหรือบางทีชั้นเดียวกันแต่ๆ
ก็ไม่เห็นผลงานของคนอื่น ๆ เลย เนื่องจากไม่ได้นำออกแสดงหรือจัดนิทรรศการ
นั่นเอง ฉะนั้นการจัดนิทรรศการทั้งภายในโรงเรียนและที่อื่น ๆ ใด ก็ย่อมมีคุณค่า

ต่อการเรียนศิลปะศึกษาของเด็กทั้งนั้น และสิ่งสำคัญยิ่งควรจะต้องเอาผลงาน ของเด็กที่ ทำประจำวันออกแสดง

แต่ก็อยากจะเน้นอีกหน่อยถึงเรื่องการจัดนิทรรศการว่า การจัด ไม่ควร จะติด ภาพต่าง ๆ หรือสิ่ง ร่องผลงานต่าง ๆ ไว้มากมายเต็มห้องไปหมด เพราะการทำอย่างนี้ ผู้ดูไม่รู้จะดูอะไร เพราะหาอะไรเด่นไม่ได้ ยังมีคนดูมาก ๆ เบียดเสียดกันแบบงาน ศิลปะหัตถกรรมนักเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ด้วยแล้ว คนดูยังไม่ดูอะไรจริงๆเลย เพราะไหนจะเบียดเสียดกัน ไหนของจะแน่นไปหมด เลยดูอะไรจริงๆ ไม่ได้ เรื่อง นี้เป็นเรื่องสำคัญมากที่สุด เพราะการจัดนิทรรศการที่ทำกันมามักจะเป็นแบบนี้ ควร จะเลือกผลงานที่เด่น ๆ และให้ความรู้จริงๆ ออกแสดง ไม่ควรที่จะมีซ้ำกัน มากมาย พูดย่าง ๆ ก็ต้องนำเอาหลักของการจัดไปใช้ ส่วนการจัดในห้องเรียนก็เหมือนกัน บางห้องเรียนมีทุกสิ่งทุกอย่างมากมายเต็มผนัง พอจะมีภาพใหม่ ๆ ไปติด เด็กก็ไม่ สนใจเพราะบางทีเด็กก็ไม่รู้ว่า มีภาพ ใหม่ ไปติด เพราะ จำเจ อยู่ กับ ภาพ มากมาย เต็มผนัง ดังนั้นควรติดแต่น้อย อันไหนเก่าแล้วก็เก็บ อันใหม่มาติดใหม่ เช่นนี้ เด็กจึงจะสนใจ

๖. ภาพยนตร์โทรทัศน์ ตามโรงเรียนต่างๆ ในชนบทก็คงจะหายากอยู่ สักหน่อย แต่ก็นับว่าทั้ง ๒ อย่างนี้ให้คุณค่ามากเช่นเดียวกัน เพราะ จะเห็น ภาพ เคลื่อนไหว และมุมต่างๆ หลาย ๆ ด้านของสถานที่ต่างๆ ยิ่งเด็กที่มีโทรทัศน์อยู่ที่ บ้านด้วยแล้วจะดีใจทีเดียว พ่อแม่ต้องกำหนดให้ดูเป็นเวลา เมื่อครูให้เด็กเขียนภาพ จะเขียนเรื่องราวในโทรทัศน์ ถ้าดูภาพยนตร์มากก็จะเขียนภาพในเรื่องภาพยนตร์นี้แหละ เด็กของเราจึงจะเขียนจรวดเขียนดาวเทียมกันเป็น ก็เพราะอิทธิพลของภาพยนตร์และ โทรทัศน์นี่แหละ

ตามโรงเรียนในชนบทถ้าหากไม่มีเครื่องฉายภาพยนตร์ขอแนะนำว่าลองติดต่อกับ หน่วยราชการต่างๆ ที่บริการได้ก็คงจะไปฉายให้ชม ถ้าหากเป็นการศึกษาจริงๆ หรือ ไม่ก็ตาม องค์กรต่างๆ เช่น องค์กร USIS ก็คงจะไปฉายให้ชมได้ ถ้าหากโรงเรียน ใดมีเครื่องฉายอยู่แล้วก็ยิ่ง สะดวก เพียงแต่ยืม ภาพยนตร์ จากสถาน ฑูตต่างๆ บ้าง

องค์การ USIS บางหน่วยราชการอื่นๆ บาง หรือที่วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร บาง ก็จะไปให้เด็กดูได้ และขอแนะนำภาพยนตร์ สักเรื่องหนึ่งคือ "สมบัติบรรพชน" ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่จะพาผู้ชมไปพบกับโบราณสถานอันเป็นศิลปกรรมไทยหลายแห่งน่าจะให้เด็กชมในวิชาศิลปะศึกษาอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังมีภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะอีกมากมายด้วยกัน ซึ่งจะขอถูยชื่อได้จากสถานนั้นๆ

๘. ภาพนิ่ง อันนั้นเป็นภาพนิ่งๆ ที่ไม่เคลื่อนไหวเหมือนภาพยนตร์ ราคาเครื่องฉายและฟิล์มก็ราคาถูกลงกว่าเดิม โรงเรียนต่างๆ น่าจะซื้อไว้ใช้ สำหรับฟิล์มก็มีทั้งเป็นเรื่องราวคือเป็นมันว่นๆ เป็นภาพเดี่ยวๆ ก็มี การทำฟิล์มก็ไม่ยากอะไร ถ้าหากถ่ายรูปเป็นก็ใช้กล้องธรรมดาถ่าย แต่ต้องใช้ฟิล์ม POSITIVE มีทั้งฟิล์มสีและฟิล์มขาวดำ แต่วิธีล้างออกจะยากสักหน่อย สรุปลแล้วถ้าลงทุนก็จะไม่สิ้นเปลืองมากนัก ดีกว่าจะให้เด็กดูภาพยนตร์ธรรมดาเสียอีก เพราะน่าจะสนใจกว่า ครูอาจจะไปถ่ายรูปภาพเขียนที่มีชื่อเสียงมา หรือก็อปรูปภาพจากหนังสือต่างๆ ก็ได้ ก็เท่ากับให้เด็กดูภาพนิ่งได้เช่นกัน

สำหรับภาพที่เป็นเรื่องราวก็มี เช่น การทำบันประดาษ การเขียนภาพด้วยสีเทียน ถ้าเป็นเรื่องๆ อย่างนั้นก็สนใจนำไปฉายให้เด็กดู เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

๙. แผนภูมิ ภาพเขียน ภาพถ่าย ความสนใจของเด็กก็น้อยลงไปหน่อยที่เป็นเพียงภาพเท่านั้น แต่ก็ยังดีกว่าไม่มี ไม่ใช่อะไรเลย ยังทำให้เด็กได้เห็นบ้าง แผนภูมิก็คือภาพที่ครูเขียนมีข้อความประกอบด้วย เช่น แสดงการล้างฟูกันที่ถูกต้อง หรือวิธีเขียนภาพด้วยนิ้วมือ เป็นต้น ซึ่งเมื่อเด็กเห็นก็จะเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้

ส่วนภาพเขียน ภาพถ่าย ครูอาจจะเขียนเองหรือถ่ายเองก็ได้ หรืออาจจะเก็บจากหนังสือพิมพ์เก่าๆ มาตัดติดกับกระดาษแข็ง โดยใช้กาวน้ำ (ใช้ยางคิปปสมเบนซิน) หรือใช้ฉันทึกเปียกกับผ้าคิปปโดยใช้แปรงสาลีสมน้ำ สำหรับการฉันทึกเปียกนั้นดีกว่าฉันทึกกระดาษเพราะมันได้แบบแผนที่ ดีกว่าไปซื้อเขาราคาก็แพงด้วย ถ้าทำเองก็ถูกมาก สำหรับภาพที่จะนำไปใช้สอนวิชาศิลปะศึกษาน่าจะเป็นภาพของศิลปินผู้มีชื่อเสียง ภาพ

โบราณวัตถุของไทย ภาพพระพุทธรูป และอื่น ๆ ซึ่งคงพอจะหาได้จากหนังสือพิมพ์เก่า ๆ ก็เสียกว่าเราทิ้งกระดาษหนังสือพิมพ์โดยไร้ประโยชน์

๑๐. การบอกให้รู้ เป็นอุปกรณ์การสอนอันสุดท้ายที่เด็กสนใจน้อยที่สุด เพราะเรารู้ความสนใจน้อย การบอกให้รู้หมายความว่า ครูจะต้องการให้เด็กทำอะไรก็บอกให้ฟังตรง ๆ ไม่มีอะไรมาแสดงให้ดู จึงได้ผลน้อยที่สุด แต่ครูส่วนมากก็ยังชอบใช้ออยู่ทุกเมื่อเชียววัน เพราะมันง่าย ไม่มีพิธีรีตอง ไม่ต้องเตรียมอะไรให้ยากลำบาก เมื่อง่ายมากผลก็ไม่ดีหรือมีน้อยที่สุดเป็นธรรมดา

ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนั้นล้วนแต่เป็นประสบการณ์ที่เด็กน่าจะได้รับทั้งสิ้น ครูควรพยายามหา พยายามทำ ถึงแม้จะไม่ได้ครบทุกข้อ เพียงเล็กน้อยก็ควรจะมีบ้าง ถ้าหากไม่มีเสียเลยก็ดูกระไรอยู่ พึงระลึกเสมอว่าเด็กชั้นประถมศึกษาย่อมต้องการสิ่งพวกนี้มาก แต่เด็กโตก็มีความจำเป็นน้อยลง และตามที่มีผู้เข้าใจผิดว่า สอนศิลปะ—ศึกษาไม่รู้ว่าจะใช้อุปกรณ์อะไรก็คงจะคลายสงสัยไปได้ เพราะชั้นที่ชื่อว่าอุปกรณ์การสอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์ทั้ง ๑๐ นั้น ย่อมนำไปใช้ได้กับทุกวิชาที่สอนเด็ก อยู่ที่ครูจะตัดแปลงเอาไปทำไปใช้กับทุกวิชาที่สอนเด็ก ดังนั้นเรื่องอุปกรณ์การสอนทั้งหมด ท่านก็จะได้นำไปใช้กับวิชาอื่น ๆ ได้เช่นเดียวกัน ส่วนวิชาศิลปะศึกษาก็นำไปใช้ได้โดยตรง เพราะได้เน้นถึงวิชาศิลปะศึกษาอยู่ตลอดเวลา.